Preot Ioan V. Pascu

MUNCA
ÎN LUMINA
SFINTEI SCRIPTURI

FOCŞANI
1937

Preot Ioan V. Pascu

Celui mai mare predicator al muncii prin exemplul propriei vieți; Domnului Profesor N. Iorga prea smerit și respectuos omagiu.

Preot I. V. Pascu - Focșani -

MUNCA
ÎN LUMINA
SFINTEI SCRIPTURI

FOCȘANI
1937

PREOT IOAN V. PASCU

MUNCA ÎN LUMINA SFINTEI SCRIPTURI

Prezența acestei modeste conferințe aici, între atîția iluștri și talentați cuvîntători, se datorește hotărîrii comitetului local al Subsecțiunei *Fundațiilor Culturale Regale,* care a stabilit încă din primul an de activitate să intercaleze printre conferențiari recunoscuți din diferite centre culturale și cîțiva vorbitori focșăneni.

Pentru îndeplinirea mandatului, m'am oprit asupra subiectului: *Munca în lumina Sfintei Scripturi,* dorind a scoate în evidență, în cadrul subiectului anunțat, valoarea pozitivă a Sfintei Scripturi pentru viață, precum și legătura dintre Evanghelie și realitățile vieții, valoare și legătură contestate din ce în ce mai fățiș în vremea noastră.

In veacul acesta utilitarist și stăpînit de funesta erezie a materialismului filosofic și practic, hipnotizați de minunile progresului technicii moderne, atot-încrezători în puterea factorului economic, am taxat și valorile spiritului după tariful randamentului maxim, exclusiv material și imediat.

Mărginit la materie, fără perspectiva prelungirii sale dincolo de perdeaua morții, omul s'a a-

runcat în valurile vieții, hotărît să soarbă cu orice preț și pe orice cale cît mai multe din bucuriile și plăcerile trecătoare.

Spiritualitatea curată și prea-înaltă a adevărurilor religioase n'a mai putut interesa pe omul care și-a fixat ochii numai în spre stomac. Consecvent acestei mentalități, cînd Statul Francez, în 1886, a decretat scoaterea învățămîntului religios din școală, și-a motivat acest act simplu și lapidar: „Statul n'are nimic de-a face cu lumea viitoare" (1).

Principiul politic al statului laic este proclamat și la noi fățiș, și din felul cum este tratată Biserica dominantă în Statul Romîn, se vede că acest principiu se și aplică, deocamdată în rate, din unele considerațiuni de prudență politică. Cel puțin pînă în prezent așa a fost. Mai adăogînd la aceste considerațiuni și caracterul restrictiv al moralei evanghelice, care „incomodează" din cînd în cînd conștiința omului de azi cu cerințele ei „anacronice", se explică pornirea atîtor atacuri contra adevărurilor Sfintei Scripturi.

Dar pentru noi, popor tînăr, care n'am avut timpul și nici putința să dăm lumii dovada întreagă a capacității noastre, pîndiți de atîtea primejdii dela împrejurări și dela oameni, avînd încă nelimpezit drumul viitorului, este oare un folos înstreinarea noastră de Biblie, uciderea din sufletul nostru a credinții străbune, temelia tradițiilor romînești și fermentul vieții noastre naționale?

Orice Romîn cu dragoste de neamul său și oricare om de cultură cu respect de adevăr și cu

răspundere în faţa viitorului, este dator înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor să se opună acestor tendinţe periculoase, în însuşi numele dreptului nostru de vieaţă. Pentru a atrage luarea aminte a marelui public asupra acestei probleme şi pentru trezirea unui spirit de judecată obiectivă asupra unor chestiuni atît de scumpe tuturor şi aşa de actuale, am crezut pe deplin justificată zăbovirea cu gîndul asupra subiectului nostru de azi.

In discuţiuni particulare, în presă, la diferite ocaziuni, constaţi o atitudine de repulzie a oamenilor faţă de Sfînta Scriptură. Se aduc critici, se aruncă săgeţi veninoase de discreditare contra cuprinsului acestei sfinte cărţi, sub diferite motive, care, cercetate de aproape, nu rezistă. Se pun pe seama ei false versiuni, în contra cărora se concentrează apoi atacurile; dar îndată demascată ridicula luptă cu morile de vînt, se născoceşte alt punct presupus vulnerabil, tot aşa de imaginar. Foarte multă lume ştie, de pildă, că în Sfînta Scriptură se află scrise cuvintele — absurde, cu drept cuvînd: „Crede şi nu cerceta" ! Dar, să fiu iertat că spun: foarte puţini ştiu adevărul, că oricît ai căuta în Biblie, aceste cuvinte, nu le poţi găsi, pentru că... nu există. In Apus s'a şi instituit de nu ştiu cine un mare premiu pentru cel care va găsi aceasta în Biblie, premiu care va rămînea, de sigur, neplătit pentru totdeauna...

Şi nu-i aceasta singura versiune falsă, care se pune pe nedrept în seama Sfintei Scripturi! Pe lîngă acestea se mai adaogă şi interpretările cu totul greşite ce se dau unor locuri scripturistice,

luîndu-se izolat, fără a se ţine socoteală de context şi ignorîndu-se spiritul general care stăpîneşte ideile fundamentale ale Sfintei Scripturi, vremea cînd a fost scrisă, limba, etc. Acest mod de a ceti şi a interpreta este cum nu se poate mai neştiinţific şi mai subiectiv. Astfel Creştinismul, care îşi are isvorul de credinţă în cea mai mare parte în Sfînta Scriptură, ajunge să fie denunţat ca un duşman al vieţii, obstacol în faţa progresului, întrucît ar afurisi trupul, ar interzice omului bucuriile pămînteşti şi ar justifica în lume mizeria, înşelînd pe om cu iluzia unei fericiri proiectată dincolo de viaţă. Ce valoare — se spune — mai poate avea o doctrină, care pune preţ numai pe contemplarea pasivă a Divinităţii, pe mortificarea trupului, într'o vreme de activism accelerat, ca acea de azi?

Se invoacă anumite texte biblice în sprijinul acestor obiecţiuni, cum ar fi, de pildă, locul din *Epistola I* a *Sf. Ioan,* unde se condamnă „cele ce sunt în lume", „pofta trupului", pofta ochilor şi „deşarta slavă a vieţii", declarîndu-le că „nu sunt de la Tatăl" (2). Aici ca şi în toate locurile asemănătoare nu se condamnă lumea, ci păcatul, abuzul de lucrurile lumii. Şi etica, şi medicina, şi higiena condamnă la fel reaua folosinţă a lucrurilor şi abuzul de orice fel. Şi acestea trebuesc oare condamnate că sunt contra vieţii? Se uită, pe lîngă aceasta, că Sfînta Scriptură, în special cea a Noului Testament, s'a scris într'o vreme de adîncă imoralitate, într'o epocă de persecuţie, de impilare. Nu se putea ca sfinţii scriitori să nu fi fost

influenţaţi de atmosfera morală a vremii lor în modul lor de exprimare, în accentuarea anumitor adevăruri. Din neînţelegerea împrejurărilor în care s'au scris Sfintele cărţi şi din interpretarea lor unilaterală şi arbitrară s'au născut acele păreri eronate despre Biblie şi despre Creştinism, păreri care circulă prin lumea neorientată, cu valoare de monedă adevărată. In mijlocul confuziilor pe acest teren este uşor să se creeze o mentalitate defavorabilă tocmai celei mai superioare religiuni, menită să înobileze vieaţa omenească, s'o ridice la maximum de perfecţiune.

Această nejustificată mentalitate o constată scriitorul I. Agîrbiceanu într'un foarte valoros articol din *Lamura*, mai acum cîţiva ani în urmă:

> In interpretarea curentă ca şi în interpretarea seculară, Creştinismul e sinonim cu renunţarea, cu abzicerea benevolă de la bucuriile vieţii trecătoare. E concepţia unei desmaterializări aşa de desăvîrşite, încît implică ura materiei şi smulgerea tuturor rădăcinilor care ne leagă de vieaţă şi de bucuria existenţii. E jertfirea trupului pentru biruinţa sufletului, e dispreţul celor trecătoare pentru a putea aprecia pe cele veşnice. E închiderea de bunăvoie a ochilor în faţa frumuseţilor lumii şi a vieţii, pentru a ne cufunda în frumuseţile bănuite dincolo de moarte.
>
> E retezarea aripilor intelectului şi a simţirii, pentru a ne pleca capul înaintea dogmelor şi a misterelor (2).

Emil Cioran, în revista *Vremea* (4), declară Creştinismul de-a-dreptul compromis, iar Noul Testament un pamflet divin împotriva acestei lumi. Aceste păreri greşite şi nedrepte, aceste atacuri aşa de

îndrăsneţe sunt cu atît mai periculoase, cu cît societatea noastră este mai desorientată şi mai puţin edificată în privinţa Sfintei Scripturi şi a legăturii ei cu viaţa. Ele, cînd sunt de bună credinţă, pornesc din necunoaşterea şi neînţelegerea Creştinismului, tocmai în ce are el mai profund. Această ignoranţă în cele religioase nu-i numai la noi şi nu-i un fenomen al timpului post-belic. Iată ce spune scriitorul rus Petrov, într'o carte scrisă înainte de război :

> Nu veţi găsi nici un om, care să fi absolvit cel puţin o şcoală elementară şi să nu ştie ceva despre poeziile lui Schiller ; veţi întîlni însă sute de oameni, cu diplomă, cari nu vor fi în stare să explice predica de pe munte a lui Hristos. Ne putem închipui oare un om cult, care să nu fi cetit nici un autor clasic ? Cît de mulţi veţi găsi, însă, cari nu cunosc nici numele celor patru Evanghelişti (5).

Semnul absenţii duhului de credinţă ! De aici atîtea atitudini uluitoare faţă de lucrurile sfinte, atîtea vieţi crescute strîmb, pocit, existenţe putrede, care se surpă sgomotos înainte de vreme, ca nişte edificii fără temelie şi cu defecte grave de construcţie. Totuşi în ale religiei tocmai cei mai nepregătiţi sunt gata oricînd să-şi spune cuvîntul cu aer de suficienţă. De aceea nu-i de mirare că în chestiunile despre credinţă să auzi sau să citeşti din ce în ce mai des, din partea oamenilor, care se declară totuşi fiii Bisericii, păreri care de care mai strîmbe, sau chiar de-a-dreptul contrare religiunii în genere, sau Creştinismului în special.

Că sunt atacuri conştient pornite din sfere oculte pentru discreditarea Bisericii Domnului, nu se mai îndoeşte nimeni; dar în bună parte strîmbele păreri în materie de credinţă se datoresc şi superficialităţii omului de azi.

Trăim într'o vreme de aparent progres exterior. Sgomotul vieţii ne ţine într'o obositoare încordare. Imitînd pe cei din jur, alergăm însetaţi după strălucirile şi bucuriile clipei, ne istovim de dimineaţă pînă seara pentru nevoile vieţii şi nu mai avem timpul să adîncim probleme, să cercetăm cu ochii proprii, să gîndim cu propria noastră minte. Scările care duc la prînzul mai bogat al vieţii vedem că se urcă şi prin intrări secrete, după criterii de ordin electoral care dispensează pe om de muncă. Anarhia răsturnătoare de valori, lipsa de răspundere, ne-a descurajat, ne-a făcut sceptici, superficiali. Ne complacem în comod atît pe terenul practic al vieţii, cît şi pe cel spiritual. Adoptăm cu uşurinţă părerile streine cele mai contradictorii, pe care le reproducem ca originale, fugind de orice sforţare de gîndire şi cercetare personală. Suntem — dacă nu-i aspră comparaţia — ca nişte vase goale, în care poţi schimba după nevoie orice lichid. Caractere nestabile, fără linie, fără închegare! Poate datorită tihnei de care dispuneau pe vremea lor şi lipsiţi de grija arzătoare a zilei de mîine, anticii clasici au putut da culturii universale opere mai puţine, dar de indiscutabilă profunzime, opere care au înfruntat veacurile. Omul de azi devine din ce în ce mai superficial, mai înfumurat, mai gol, mai pustiu, mai obosit, mai desacordat (6);

iar ceea ce face el, este mediocru şi efemer. Ne-am închis orizontul eternităţii, am pierdut imaginea cerului. Trăim şi gîndim fragmentat, fără omogenitate, fără originalitate, fără prestigiu. Găsind în publicistica modernă totul de-a-gata, manifestăm o vădită lene de a gîndi, ca primitivii care nutresc un dispreţ instinctiv pentru muncă, privind ca pe o mare ciudăţenie pe europeanul, care deşi are ce mînca, continuă totuşi să muncească (7). Ce spune Sfînta Scriptură despre muncă?

Multă lume nu poate răspunde la această întrebare decît cu ceea ce i-a rămas din prima lecţie de religie dela cursul primar despre „Facerea lumii"; aceea că munca este dată de Dumnezeu omului ca o pedeapsă pentru cel dintîi păcat săvîrşit în rai, prin cuvintele: „Intru sudoarea frunţii să-ţi cîştigi pîinea ta".

Intr'adevăr, cetim în Sfînta Scriptură, la capitolul III din *Cartea Facerii*, versetul 17:

> Pentrucă ai ascultat vorba femeii tale şi ai mîncat din pomul, din care ţi-am poruncit: „Să nu mănînci", blestemat va fi pămîntul pentru tine! Cu osteneală să te hrăneşti din el în toate zilele vieţii tale!
>
> Spini şi pălămidă îţi va rodi el, şi te vei hrăni cu iarba cîmpului! In sudoarea feţii tale îţi vei mînca pîinea ta, pînă te vei întoarce în pămîntul, din care eşti luat: căci pămînt eşti şi în pămînt te vei întoarce.

Judecată numai după acest citat, Sfînta Scriptură poate fi învinuită de caracterul silnic ce-l dă muncii. Dar Biblia mai are încă nenumărate pagini, unde se vorbeşte despre muncă în aşa chip, încît munca ne pare cu totul în altă lumină decît

aceea în care ni s'ar părea, după locul citat.

In atîtea alte locuri Sfînta Scriptură se ocupă de realitățile vieții practice, încît, contrar insinuărilor că Evanghelia răstignește trupul în folosul sufletului, unii obiectează că doctrina creștină se ocupă atît de mult de interesele materiale și morale ale societății umane, încît aproape că nici nu-i mai rămîne timp pentru grijele vieții viitoare (8). Porunca muncii, după Biblie, este anterioară actului căderii omului, deci înainte de pedepsirea lui. In capitolul II, vers. 15, tot în *Cartea Facerii,* această poruncă este exprimată cum nu se poate mai limpede:

> Și a luat Domnul Dumnezeu pe omul pe care-l făcuse, și l-a pus în raiul cel din Eden, ca să-l lucreze și să-l păzească.

Concluzia nu poate fi alta decît aceea că munca departe de a fi o pacoste pe capul omului, dintru început a fost o însărcinare de onoare dată lui de Dumnezeu. In mijlocul naturii omul a avut o misiune, o răspundere, un mandat de executat în numele Părintelui său, în virtutea capacității sale de ființă gînditoare, înzestrată cu libertate și voință.

Omul nu a fost nici decum destinat să vegeteze în neacțiune, ca pensionar trîndav al unei naturi bogate și generoase, ci a fost pus să lucreze și să păzească, să supravegheze neștirbirea ordinei și frumuseții lumii create, despre care însuși Ziditorul, la fiecare etapă a lucrării sale creatoare, constată că toate „sunt bune" (9).

Aceeași lege morală a muncii este exprimată

într'un chip mai general în altă poruncă, de un profund înțeles vital, cînd, după ce i-a făcut pe oameni, le-a zis:

> Fiți rodnici și vă înmulțiți și umpleți pămîntul și-l stăpîniți și domniți peste peștii mării, păsările cerului, animalele domestice, toate vietățile, ce se tîrăsc pe pămînt, și tot pămîntul (10).

Această „stăpînire" universală a omului peste natură nu era una pasivă, de simplu beneficiar privilegiat, ci una activă, creatoare de valori infinite pentru spirit și materie. In mediul înconjurător guvernatorul naturii era pus să-și imprime pecetea personalității sale creatoare, urzită „după chipul lui Dumnezeu" (11). Forme noui de frumusețe, de ordine, trebuiau să nască sub lucrarea minții și a mîinii omului, umbrite de puterea Harului divin; Frumusețe și armonie, nu luate numai în înțelesul lor estetic — ca armonie de linii, de colori, de sunete sau de cuvinte — ci și în acela de cuviincioasă disciplinare de gînd și faptă, de integrare a vieții într'o ierarhie de valori, într'un plan universal de existență și evoluție, cu viziunea limpede a spiritului în eternitate, spre o țintă înaltă, sigură și neschimbată. Prin munca lui, departe de a fi rob al unui blestem, omul se ridică pînă la rangul de colaborator cu Divinitatea la continuarea în bine a operii primordiale de creație.

Istoria omenirii este rezumatul muncii omenești, iar prin muncă, creația continuă și după facerea lumii de către Dumnezeu, căci omul, îmbogățindu-și simțirea, creiază (12).

Rămas în raza de permanentă lumină a grăţiei divine, fără anularea libertăţii, ci sporit în forţele-i spirituale, omul ar fi putut fără stingherire să înmulţească mai uşor şi în măsură negrăit mai mare frumuseţile şi bogăţiile unei naturi supuse şi cu nesfîrşite resurse; ar fi păstrat neturburată „pacea şi bună-învoirea" socială, iar în acest mediu cosmic şi social prelucrat continuu, s'ar fi putut oglindi în toată măreţia atît bunătatea şi a-tot-puternicia Ziditorului, precum şi partea de contribuţie pozitivă a muncii omeneşti. Ca şi psalmistul, care, privind frumuseţea naturii, aude cum cerurile spun slava lui Dumnezeu, şi lucrarea miinilor lui o vesteşte tăria (13), tot aşa, cunoscînd operele de creaţie ale omului, ieşite nu atîta din constrîngerea necesităţilor biologice, cît mai ales din porunca postulatului spiritual, văzînd actele de eroism şi spiritul de jertfă ale atîtor îndrumători de neamuri sau ale pasionaţilor cercetători de adevăruri, în toate domeniile, munca devotată, şi de cele mai multe ori anonimă şi nerăsplătită pe frontul vieţii, dela lucrătorul cel mai umil, pînă la gînditorul cel mai ager, nu te poţi opri să nu admiri opera în continuă desfăşurare care se înfăptueşte în vastul atelier al lumii, infinitele puteri de creaţie ascunse în om, şi să nu simţi cum pe plăpînda claviatură a sufletului omenesc, mîna Domnului cîntă în atîtea chipuri simfoniile unor frumuseţi nesfîrşite, care îşi cer prelungirea dincolo de hotarele acestei existenţe trecătoare....

Nu se poate trece cu vederea că vieaţa este

brăzdată şi de zgomote disonante, pătată de aspecte de atîtea ori înfiorătoare şi josnice. Ciudat însă, că chiar la acelaş individ, în succesiunea momentelor lui de existenţă, nobleţea cu josnicia se împletesc în tragicul joc de umbră şi lumină, stăpînind mai mult una sau alta din ele, dar existînd întotdeauna, în inima chiar şi a celei mai înfiorătoare brute omeneşti, o scîntee cît de mică de lumină şi bunătate: cioburi sfărîmate ale unor frumuseţi, peste care a căzut cîndva zid greu de strivire şi întunecare...

De unde a venit răul în lume?

Vechile religii şi sistemele filosofice n'au putut să spună nici de unde vine, nici care este remediul răului: piatra grea de încercare a tuturor sistemelor de gîndire. Sfînta Scriptură pomeneşte chiar în primele pagini de o poruncă ce s'a călcat cu deplină voie şi de o pedeapsă ce a urmat, cu grave urmări atît pentru om, cît şi pentru natura înconjurătoare (14). Era vorba de o poruncă pozitivă, care rezuma în ea întreaga lege morală cuprinsă în voia lui Dumnezeu. In legătură cu această călcare şi cu urmările ei s'a scris paragraful biblic cu munca în sudoarea frunţii printre spinii şi pălămida pămîntului.

In treacăt îmi îngăduesc a pomeni cît de neserioasă este ironia tîlcuitorilor de ocazie, care în fructul pomului interzis le place să vadă actul procreaţiei umane. E suficient să ne întrebăm, cum s'ar fi putut pedepsi un act firesc, în deplină conformitate cu porunca expresă a înmulţirii oamenilor (15), dată şi aceasta înainte de greşală?

Faptul căderii omului nu a fost nici decum unul de ordin material, ci unul de ordin moral. Duhul cel rău, pentru compromiterea operii divine, şi-a înşurubat arma otrăvită nu în trupul, ci în spiritul omului. El ştia că acolo este punctul strategic unde trebue lovit; de aceea şi argumentul suggerat omului, ca îndemn pentru călcarea poruncii date a fost tot de ordin spiritual: ...în ziua cînd veţi mînca din el, vi se vor deschide ochii, şi veţi fi ca Dumnezeu, cunoscînd binele şi răul (16). Prin neascultare omul a turburat pe deoparte raportul armonic între el şi Dumnezeu, iar pe de altă parte, ca o consecinţă imediată a despărţirii sale de isvorul vieţii şi-a turburat propria armonie interioară, deslipindu-se de idealul vieţii în Dumnezeu şi sfărîmîndu-şi arhitectura unitară a personalităţii sale în luptă cu propriile pasiuni. Prin păcat şi-a pierdut graţia originală şi şi-a rănit energiile vitale (17). Dacă fără ordine nu se creiază armonie, iar fără încadrarea în ierarhie nu există ordine, atunci porunca ascultării a fost decretată tocmai pentru a servi perfecţionării spirituale a omului.

Umilinţa noastră în faţa lui Dumnezeu, scrie un eminent prelat creştin, şi tot odată un profund gînditor, e omagiul ce-l aducem frumuseţii nemărginite, iar supunerea noastră e conştiinţa dependenţii noastre de idealurile realităţii veşnice şi strălucite (18).

Umilinţa în faţa isvorului vieţii este un omagiu al simţirii, iar ascultarea un omagiu al voinţii, tot aşa cum credinţa este un omagiu al inteligenţii omeneşti adus Celui-prea-înalt.

Perfecţiunea spirituală a omului era un dar

virtual, care trebuia sporit în timp prin disciplinarea voinții, prin cultivarea inteligenții și prin realizarea binelui, în muncă creatoare. Pătrunderea în taina lucrurilor și deslegarea problemelor spirituale trebuiau dobîndite prin osteneală și cercetare, prin experiență și reflexiune. După d-l C. Rădulescu-Motru, personalitatea adevărată se plăsmuește prin muncă. Munca e razimul fundamental pentru sintetizarea personalității (19).

Omul, dispensîndu-se de orice autoritate mai presus de sine, s'a sustras oricărei discipline, și a voit să intre în stăpînirea deplinei cunoașteri, să ajungă la perfecțiune, fără osteneală, în mod automat și gratuit prin cheia magică a mîncării din fructul arborelui interzis.

Consecințele întunecate ale neascultării i-au fost puse omului de la început, în toată limpezimea : In ziua în care veți mînca din el, veți muri negreșit (20). Anarhia însemnează confuzie, negație, moarte. Darul libertății implica și sarcina cuvenitei răspunderi, în fața datoriei ce i se pusese.

In Vechiul Testament cetim că poporului evreu îi era dată o interesantă lege a neamestecării elementelor naturii. Să nu semeni via ta cu două feluri de semințe, ca să nu-ți faci blestemată strîngerea semințelor, pe care tu le semeni împreună cu roadele viei tale. Să nu ari cu un bou și cu un asin. Să nu te îmbraci cu haină făcută din materii felurite, din lînă și din in la un loc (21). Era legea de conservare a purității elementelor naturii fizice, lege la care face aluzie în Noul Testament Sfîntul Apostol Pavel, cînd pune pe plan spiritual aceeași poruncă a neprihănirii morale : Nu vă înjugați la jug străin cu cei necredincioși,

căci ce însoţire are dreptatea cu fără-de-legea? Sau ce împărtăşire are lumina cu întunericul...? (22).

Dacă păcat însemnează ruperea oricărui echilibru moral şi fizic în om şi în afară de om, violentarea naturii, răsturnarea şi amestecarea de valori, înlăturarea anarhică a ordinei, prin negarea oricărei ierarhii, şi prin „călcarea legii" (23), atunci desigur că omul cîndva trebue să fi păcătuit, aşa cum spune Scriptura. Incepînd de la cele mai rudimentare forme ale existenţii, de la lumea fără viaţă a elementelor minerale, străbătînd toată scara biologică, de la micro-organisme pînă la mamifere, de unde prin om se leagă lumea văzută, fizică, de cea nevăzută, curat spirituală a îngerilor, ar trebui să întîlnim fără nici un fel de depresiune şi întrerupere linia dreaptă, neturburată, suitoare de la cele mai simple şi neorganizate, pînă la cele mai perfecte. Lumea este construcţie unitară, funcţionînd după regulele puse de Dumnezeu, în vederea unui scop ultim, cerut şi de marea lege a finalităţii, care nu se poate opri numai la domeniul fizic — perpetuarea vieţii — ci sileşte judecata logică să deducă, aceea ce adevărurile religioase au spus mai demult, că dincolo de legile şi scopurile care guvernează lumea fizică, şi mai presus de toate, stă altă lege şi alt scop de înaltă ordine spirituală, cărora toate din lume trebue să se supună şi către care toate trebue să tindă.

Dacă spiritul stăpîneşte şi conduce materia — şi experienţa vieţii omeneşti, închisă în istoria sa, ştim că nu-i de partea concepţiei materialiste —

atunci pe scara vieţii trebue să găsim, în regiunea unde apare spiritul conducător, ordinea unei vieţi în vădită superioritate faţă de lumea redusă la o existenţă condusă numai de instincte, sau numai de forţele oarbe ale materiei.

Cum stă omul, fiinţă spirituală, în faţa unui cît de sumar examen ?

In lumea anorganică elementele trec prin transformări, potrivit condiţiunilor de temperatură, de presiune şi gravitaţie, în virtutea unor legi fixe, fără perturbări şi fără abateri. Asocierea şi disocierea moleculelor materiei se face în virtutea acestor legi precise.

Datorită acestei fixităţi în legile naturii, pe care ştiinţa le-a descifrat cu sforţări eroice, demne de om, tehnica modernă a putut înhăma natura la carul necesităţilor omeneşti, ajungînd la realizările pe care le privim cu uimire şi admiraţie.

Natura, cînd a auzit vorbindu-i-se în limba legilor ei eterne, s'a supus ascultătoare la picioarele omului, ca unui stăpîn. Numai cînd, din necunoaşterea întreagă a complicatului ei alfabet, i se dă greşit comanda, atunci îşi deslănţue forţele brutal, cu violenţă, zdrobind ca pe un vierme între roţile maşinelor ei pe însuşi autorul lor. La fel şi în lumea organică, vegetală şi animală, la una în mod inconştient, la alta sub comanda forţelor instinctive, vieaţa se desfăşoară cu regularitate nedesminţită, pe acelaş făgaş, fără abatere.

In ce priveşte pe om, în locul unei vieţi trăite pe linia normală indicată de legile naturii şi ale

moralei, împodobită cu îmbunătățirile impuse de rațiunea și înțelegerea sa, observăm, din contra, prăbușiri înfiorătoare, necunoscute la animalele inferioare. Patimile degradatoare, bețiile de toate felurile, perversiunile cele mai abjecte, uciderea conștientă a progeniturilor etc., toate aceste abateri de la normele morale și legile naturii, ne dau aspectul unei profunde căderi. In om linia vieții sufere o bruscă sfărîmare. In spiritul omenesc s'a produs fără îndoială o depresiune, o răsturnare, care i-a întunecat oglinda sufletului, i-a pervertit voința, i-a complicat și îngreuiat viața, i-a întîrziat evoluția spre destinul înalt, fixat de Creatorul său.

Scriptura arată un mare adevăr, cînd pune isvorul răului în reaua întrebuințare a libertății, în voința omului.

> El, Dumnezeu din început a făcut pe om și l-a lăsat în mîna sfatului său. De vei vrea, vei ține poruncile și credința, și vei face cele bine plăcute. Pus-a înaintea ta foc și apă, și la oricare vei vrea, vei tinde mîna ta. Inaintea oamenilor este vieața și moartea și oricare le va plăcea, li se va da (24).

Cu toată puternica influență a biologiei în psihologia contemporană, care tinde să explice fenomenele sufletești numai prin legea determinismului biologic, totuși pedagogia își reazămă formarea caracterului moral mai mult pe educarea voinții; și în această direcție își concentrează toată atențiunea.

Sub comanda unei voințe bolnave, echilibrul

sufletesc al omului se rupe. Funcţiunea desordonată a instinctelor aţîţate deslănţue forţele oarbe, care în drumul lor dărîmă şi pustiesc. Esenţa spirituală a omului este întunecată de rezultate triste.

Biata minte vede şi aprobă pe cele bune, dar omul face pe cele rele, cum spune Ovidiu: Video meliora proboque, deteriora sequor; sau cum, mai complect, se exprimă marele Pavel: Dar văd în mădularele mele o altă lege, care se luptă împotriva minţii mele şi mă face rob legii păcatului, cea din mădularele mele (25). Raţiunea se coboară în rolul umilitor de a procura justificări logice pentru păcat.

In faţa spiritului smuls din legăturile lui cu cerul, micşorat în puterile lui de ordonată şi armonică funcţiune, mediul înconjurător a oglindit în sine aspectele aspre ale defectuozităţii spiritului omenesc, sporindu-i în cale „spinii şi pălămida", obstacole, care vor trebui înfruntate cu osteneală şi durere, printr'o muncă istovitoare şi fără spor.

In epistola către Romani, Sfîntul apostol Pavel ne vorbeşte minunat de limpede despre influenţa păcatului asupra naturii:

> Căci firea a fost supusă deşertăciunii — nu de voia ei, ci din pricina aceluia care a supus-o — totuşi cu nădejde.
>
> De vreme ce făptura însăşi se va izbăvi din robia stricăciunii, ca să se bucure de libertatea măririi fiilor lui Dumnezeu (26).

Profetul Isaia, în accente zguduitoare, descrie înfăţişarea jalnică a pămîntului, peste care cade blestemul păcatului:

Rîurile în păcură se vor preface şi pulberea în pucioasă. Pămîntul lui fi-va pucioasă arzătoare. Zi şi noapte. Nici odată nu se va mai stinge în veci de veci şi din neam în neam se va înălţa văpaia şi fumul lui. Pe veci pustiu el va rămînea şi nimeni pe acolo nu va trece. Pelicanul şi ariciul vor fi stăpînii lui, bufniţa şi corbul locuitorii lui. Şi pe deasupra, Domnul va întinde peste el frînghia nimicirii şi cumpăna pustiirii. Şi oameni cu chip de ţap într'însul locui-vor şi de viţă bună socotiţi vor fi. Nici de un regat nu se va pomeni pe acolo şi toţi voevozii lui nimiciţi vor fi. In palatele lui spini se vor înălţa, urzici şi pălămidă în întăriturile lui. Sălaşul şacalilor aici va fi şi locuinţa puilor de struţ. Cîini şi pisici sălbatece se vor pripăşi pe acolo şi oameni cu chip de ţap se vor strînge (fără număr). Acolo zăbovi-vor stafii ce umblă noaptea şi în acele locuri îşi vor găsi odihna. Acolo şarpele cuibul îşi va face, ouă va pune într'însul, va cloci şi va scoate pui. Acolo se vor strînge vulturii de pradă şi în acele locuri se vor găsi cu toţii (27).

In urma păcatului, firea, supusă deşertăciunii ...din pricina aceluia care a supus-o (28), apare răzvrătită, neospitalieră, duşmană omului, care, terorizat de forţele şi capriciile ei, din groază şi rătăcire, o divinizează, i se închină şi îi aduce jertfe ca s'o îmblînzească şi s'o împace.

Omul trăind în subordinea naturii, decade pînă la confuzia creaturii cu a creatorului, a naturii cu Dumnezeu (29).

Ce tristă răsturnare de roluri!

Regele naturii îngenunchiat în faţa făpturii, peste care era pus ca s'o conducă...

O restabilire a omului în rolul său de guvernator al lumii înconjurătoare era codiţionată de ridicarea sa interioară. Insăşi firea aştepta ca prin om să fie isbăvită din robia stricăciunii, ca să se bucure de libertatea mărirerii fiilor lui Dumnezeu (30).

Aşteptarea neîntreruptă şi pregătirea momentului acestei restabiliri generale străbat ca un fir roş, peste veacuri, întreaga epopee biblică, din momentul căderii, pînă la venirea în lume a Mîntuitorului. Prin El omul şi natura vor fi ridicate la treapta frumuseţii celei dintîi, aşternîndu-se peste toţi şi peste toate lumina aducătoare de fericire a împărăţiei lui Dumnezeu, descrisă aşa de frumos de condeiul inspirat de sus al marelui profet Isaia:

> Veseleşte-te, pustie însetată; să se bucure pustia şi ca crinul să înflorească. Şi vor înflori şi se vor bucura pustiile Iordanului şi mărirea Libanului se va da ei şi cinstea Carmelului; şi poporul meu va vedea slava Domnului şi strălucirea Dumnezeului nostru. Intăriţi-vă, voi mîni slabe, şi, genunche slăbănoage, prindeţi putere. Ziceţi celor slabi la inimă şi la cuget: „Intăriţi-vă şi nu vă temeţi. Iată Dumnezeul nostru! Cu judecată răsplăteşte şi va răsplăti; el va veni şi ne va mîntui". Atunci se vor deschide ochii celor orbi şi urechile celor surzi vor auzi. Atunci va sări şchiopul ca cerbul şi limpede va fi limba gîngavilor; căci isvoare de apă vor curge în pustie şi rîuleţe în pămînt însetat. Pămîntul cel fără apă se va preface în bălţi şi ţinutul cel însetat isvor de apă va fi. Acolo va fi veselia păsărilor, iarbă, trestie şi bălţi. Acolo va fi cale curată şi cale sfîntă se va chema şi nu va trece pe acolo nimeni necurat, şi nici nu va fi acolo cale spurcată. Cei risipiţi vor merge pe dînsa şi nu

vor rătăci. Şi nu va fi acolo leu, nici fiare cumplite nu se vor sui pe ea şi nici nu se vor afla acolo; ci vor merge pe dînsa cei mîntuiţi şi cei răscumpăraţi de Domnul se vor întoarce. Şi vor veni în Sion în chiote de bucurie şi veselia cea veşnică încununa-va capul lor. Lauda şi bucuria şi veselia îi va ajunge pe dînşii şi va fugi durerea, întristarea şi suspinarea (31).

In locul scailor va creşte chiparosul şi în locul urzicii va creşte mirtul. A Domnului fi-va slava, spre veşnică şi neperitoare pomenire (32).

Atunci lupul va locui laolaltă cu mielul şi leopardul se va culca lîngă căprioară; şi viţelul şi puiul de leu vor mînca împreună şi un copil îi va paşte. Junicea se va duce la păscut împreună cu ursoaica şi puii lor vor sălăşlui la un loc, iar leul ca şi boul va mînca paie; Sugaciul se va juca în culcuşul viperei şi în vizuina şarpelui otrăvitor, copilul abia înţărcat îşi va întinde mîna (33).

Popoarele vor preface săbiile lor in fiare de plug şi lăncile lor în cosoare. Şi nici un neam nu va mai ridica sabia împotriva altuia şi nu se vor mai învăţa cum să se lupte; ci fiecare va sta liniştit sub viţa şi smochinul lui şi nimeni nu-i va înfricoşa, căci gura Domnului Savot a grăit! (34)

Mîntuitorul Iisus Hristos, plinirea tuturor profeţiilor, a mîntuit lumea nu numai prin învăţăturile Sale sublime, cum se mărginesc a recunoaşte unii oameni, ci mai ales prin jertfa sa pe cruce. Despre caracterul jertfitor al morţii Domnului a scris cu şapte sute cincizeci de ani mai înainte de El Isaia, profetul care pe drept cuvînt, pentru preciziunea amănuntelor din profeţiile sale mesianice a fost supranumit „evanghelistul Vechiului Testament":

Dar el a luat asupra-şi durerile noastre şi cu suferinţele noastre s'a împovorat. Şi noi îl socoteam pedepsit, bătut şi chinuit de Dumnezeu. Dar el fusese străpuns pentru păcatele noastre şi zdrobit pentru fărăde-legile noastre. Fl a fost pedepsit pentru mîntuirea noastră şi prin rănile lui noi toţi ne-am vindecat (35).

Acest caracter de ispăşire a morţii Domnului îl confirmă întreg Noul Testament şi jertfa Lui mîntuitoare stă în centrul Sfintelor Liturghii creştine. Fiul lui Dumnezeu, născut din veşnicie din Dumnezeu - Tatăl, iar mai pe urmă din femee, prin minune, a devenit şi „Fiu al Omului".

In acelaş timp fiind şi Dumnezeu şi om, prin unirea neamestecată a celor două firi, jertfa Sa a putut avea şi valoarea înaltă, şi calitatea omenească. Prin Hristos, omul a cîştigat o nouă adopţiune de fiu spiritual al lui Dumnezeu şi garanţia eliberării sale şi a suirii spre cele înalte.

Intre pămînt şi cer, Dumnezeu a coborît prin El scară nouă de legătură. Mîntuirea omenirii prin Hristos şi prin ea putinţa sfinţirii întregii firi, este actul cel mai măreţ petrecut în lume după creaţiunea lumii. Prin Hristos omenirea s'a împăcat cu Dumnezeu şi a primit din nou puterile spirituale pe care le pierduse.

Sol adevărat al cerului pe pămînt, Hristos a adus omului cel rătăcit certificatul naşterii sale, i-a dat haine împărăteşti şi merindea spirituală pentru întors acasă, în cetatea Impărăţiei lui Dumnezeu.

Prin revelaţiunea adusă prin El, omul a putut să se elibereze de rătăcirile religioase în care se

afla, cunoscînd de unde vine, care-i este scopul, către care țintă să-și îndrepte pașii, cum să trăiască. Sf. Evanghelist Ioan definește vieața eternă prin însuși cuvintele Domnului: Iar vieața veșnică aceasta este ca să te cunoască pe tine, singurul, adevăratul Dumnezeu, și pe Iisus Hristos, pe care l-ai trimis (36).

Reformarea omului prin cunoașterea adevărului și prin îndeplinirea binelui. Insuși natura, cum spune Sf. apostol Pavel, împreună cu omul, izbăvită din robia stricăciunii, are parte de libertatea măririi fiilor lui Dumnezeu (37).

Natură și om, spirit și materie, cer și pămînt, toate în armonică înfrățire și nouă orînduire trebue să alcătuiască marele edificiu al Impărăției lui Dumnezeu.

Doctrina Impărăției lui Dumnezeu face obiectul predicii proorocilor Vechiului Așezămînt, al Sf. Ioan Botezătorul, și al Mîntuitorului însuși. Această împărăție nu este, după Sfînta Scriptură, mărginită la domeniul transcedentului, cum cred unii, obiectînd apoi că Evanghelia disprețuește vieața prezentă, condamnînd-o la mizerie, în nădejdea fericirii din vieața viitoare.

Cînd înaintea lui Pilat, Iisus a spus că: Impărăția mea nu este din lumea aceasta (38), a fost vorba de stăpînirea în sensul politic al cuvîntului, nu de Impărăția Cerurilor, așa cum ne-o arată nenumăratele locuri ale Sfintei Scripturi.

In Rugăciunea Domnească (39) se cere înfăptuirea în prezent a Impărăției lui Dumnezeu. Această împărăție este în fecare om (40), ea cuprinde pe toți cei purificați de principiul rău (41) și în-

însuşi natura, cum am văzut în cele expuse; sub stăpînirea acestei împărăţii îşi va reveni la curăţenia şi ordinea cea dintîi (42).

Pe lîngă caracterul ei eshatologic, Impărăţia lui Dumnezeu mai are deci şi un vădit caracter actual. Ea depăşeşte timpul şi spaţiul, confundîndu-se cu întreaga existenţă, care se orîndueşte în unitate, prin ierarhizare succesivă, pînă la Dumnezeu, sub a cărui voinţă toate viează şi se mişcă. Ea cuprinde cerul şi pămîntul, le apropie şi le înfrăţeşte, le unifică şi le împacă.

După învăţătura Scripturii nu sunt două vieţi, ci una singură, care numai pentru simţurile noastre se desfăşoară pe două planuri deosebite. Perdeaua morţii nu opreşte în loc şi nu întrerupe existenţa noastră. Insăşi trupurile celor morţi se vor reconstitui şi împreună cu sufletele vor participa la Slava eternă (43). Vieaţa noastră continuă şi dincolo de zările lumii sensibile, în forme pe care mărginirea noastră nu le poate pătrunde.

Ca un munte înalt, care stă rezemat pe pămînt, dar vîrfurile nevăzute şi le înalţă, înflorite de albul zăpezilor veşnice, dincolo de norii care ne împiedică privirea pînă la ele; sau ca nufărul care-şi porneşte vrejul din taina pămîntului, dar, după ce străbate pînza de apă, mînat de setea după lumină, îşi desfăşoară frunzele şi-şi deschide floarea lui albă numai în aerul scăldat de soare, aşa vieaţa îşi urmează ciclul desfăşurării ei, dincolo de ceea ce numim „moarte" în linie suitoare spre Dumnezeu, în care se află împlinirea tuturor bunătăţilor.

Concepția creștină despre lume este singură care pune înaintea cugetării omenești principiul unitar al vieții, după care gîndirea omenească nu a încetat niciodată a umbla.

Credința pune vieții scop și răspundere. Dă acțiunilor omenești direcție și prestigiu. Inspiră putere, prin conștiința supravegherii de sus a muncii noastre.

Judecata Domnului va avea de obiect nu atitudinea noastră teoretică față de noi înșine, față de semenii noștri și față de lumea înconjurătoare, ci atitudinea noastră practică: fapta. Adevăr grăesc vouă: întrucît nu ați făcut unuia dintre acești prea mici, nici mie nu mi-ați făcut" (44).

Pentru omul credincios Impărăția lui Dumnezeu nu rămîne o idee abstractă. Siguranța ei îi angajează întreaga ființă, îi încordează toate forțele, pentruca fiecare talant să nu fie îngropat fără folos, ci sporit, potrivit voei Domnului.

Creștinul știe că vremea încheerii tuturor socotelilor nu va fi numai pedeapsă pentru cei răi, ci va fi și bucurie nesfîrșită pentru cei care au lucrat binele. Din moment ce prin Hristos ni s'a dat întreg planul lui Dumnezeu (45), după care vieața noastră este hotărîtă a-și depăna firul în veșnicie, noi suntem orientați și în sensul originii noastre, cauzal, și în acela al destinației noastre, în sens finalist. Impărăția lui Dumnezeu nu-i în afară de om și în afară de lume. Impărăția lui Dumnezeu nu vine pe văzutele. Și nici nu vor spune: Iată-o aici sau dincolo. Fiindcă, iată, împărăția lui Dumnezeu este în mijlocul nostru (46).

Sufletul omenesc trebue să fie scaunul de domnie al lui Dumnezeu, iar trupul este destinat a fi templul Sfîntului Duh (47). Pentru aceasta trupul şi sufletul trebue să lucreze desăvîrşirea. Desăvîrşirea, în orice înţeles am lua-o, nu poate fi roada lenii. Opera de perfecţionare a fiinţii noastre este o muncă neobosită de necurmată şlefuire, de luptă cu slăbiciunile, de afirmare a binelui, de învingere de sine.

Nimeni n'a pus vreodată un ideal mai nepieritor înaintea omului, ca Mîntuitorul Hristos, cînd a spus: Fiţi, dar, voi desăvîrşiţi, precum Tatăl vostru cel ceresc este desăvîrşit (48). Faţă de acest măreţ ideal, sentimentul insuficienţii noastre este permanent imbold de neîncetată avîntare spre mai bine. Fermentul activ, îmbolditor spre progres este evident în Creştinism.

Puterile active ale Evangheliei sunt multe şi nesfîrşite. Prin credinţă sufletul se orientează spre ţeluri superioare, iar voinţa omului este mişcată şi făcută în stare de sforţări admirabile prin puterea incomparabilă a celor mai nobile sentimente, din care religiunea creştină îşi hrăneşte vieaţa sa.

Acţiunea neîncetată, jertfa, este o condiţie a mîntuirii şi o lege fundamentală a moralei evanghelice. Cu privire la valoarea sentimentelor în acţiunile omeneşti, psihologii şi moraliştii recunosc că motivele sentimentale sunt singurele resorturi care împing voinţa noastră la acţiune.

„Este o particularitate a religiunii — spune un autor de morală — că ea produce sentimente care liberează pe om, îl umplu de bucurie, speranţă şi dra-

goste, luîndu-i în acelaş timp apăsarea grijei şi a fricei, micşorînd şi sfărîmînd puterea sentimentelor care descurajează. Libertatea, înălţarea şi bucuria sunt însă lumina soarelui în care înfloresc toate lucrările bune. Religiunea creştină, făcînd din aceste sentimente un element al vieţii noastre lăuntrice, formează pentru voinţa cea îndreptată către bine o atmosferă potrivită, care e priincioasă întăririi şi asigurării ei. Şi faţă de partea slabă a acestor sentimente şi dispoziţiuni: de a trece iute şi fără urmă, ea oferă scutul de siguranţă că oarecum le ancorează într'o privire asupra lumii şi a vieţii, din care ele se renasc fără încetare şi prin care sunt menţinute într'o activitate statornică (49).

Cel mai înalt sentiment în Creştinism este iubirea faţă de Dumnezeu, din care pleacă şi iubirea către semenii noştri. Sf. Ioan Evanghelistul a spus că : Dumnezeu este iubire (50). Acest cuvînt rezumă toată învăţătura evanghelică. Mîntuitorul spune că : Intru aceasta vor cunoaşte toţi că sunteţi ucenicii mei, dacă veţi avea iubire unii către alţii (51).

Cetăţeanul Impărăţiei lui Dumnezeu lucrează sub căldura celui mai înalt sentiment de solidaritate cu toţi oamenii, de solidaritate şi înfrăţire cu însuşi natura înconjurătoare, şi din conştiinţa originii şi a destinului comun. Şi cei de azi, şi cei de ieri, şi cei de mîine trăim, formăm Biserica Domnului şi cu toţii ne vom regăsi la acelaş praznic al bucuriei divine. In ce priveşte acest sentiment de obştească frăţie cu natura, poporul nostru nu-şi supraordonează natura, ca în păgînism, ci şi-o înfrăţeşte prin iubire, fiind şi ea zămislită din nimic ca şi el, de către Tatăl cel nevăzut al tuturor (52). In neîntrecutul poem popular *Mioriţa* întreaga fire se

personifică şi ia parte la bucuriile şi durerile omeneşti.

Aceasta este o nedesminţită dovadă de superioara concepţie despre lume a poporului nostru şi a puternicului sentiment de înfrăţire cu natura ce-l înconjoară. Solidar prin iubire şi prin destin cu lumea, creştinul lucrează pentru ea ca un mandatar al cerului în mijlocul ei. Legea morală a muncii o întîlnim des în Sf. Scriptură. Pilda talanţilor (53), pilda celor zece fecioare (53), pilda lucrătorilor viei (54), a smochinului fără rod (56), ca şi toate acele locuri unde Sfintele Evanghelii poruncesc munca şi caritatea, ne dovedesc că Impărăţia lui Dumnezeu nu stă în vorbe, ci în fapte (57).

Nu extazul pasiv al visătorului, cu sufletul deslipit de realităţile care se cer prelucrate de spiritul şi braţul nostru, nu plutirea cu gîndul într'un cer îndepărtat şi abstract, nu această atitudine deschide uşa Impărăţiei Domnului, ci acţiunea luminată de gînd şi încălzită de simţire curată şi nobilă: fapta bună, săvîrşită după voia lui Dumnezeu.

Fericirea nu este un simplu dar, şi nici răsplata unor simple atitudini teoretice, ci dreapta rodire a unor energii puse în slujba cea bună. „Impărăţia lui Dumnezeu stă în fapte, nu în vorbe". Sfîntul apostol Pavel care a spus aceste cuvinte de adînc şi mare adevăr, a afirmat despre muncă şi altele, tot aşa de lămurite.

Undeva el scrie scurt şi categoric: Cine nu vrea să lucreze, acela să nu mănînce. (58). Numai această singură poruncă despre muncă dacă ar cuprin-

de-o Sfînta Scriptură, şi ar fi destul pentru a dovedi că Evanghelia nu-i streină, şi cu atît mai puţin indiferentă la problemele vieţii omeneşti.

In afară de locurile pomenite din primele capitole biblice (59), în cele zece porunci (60), şi apoi în porunca anului sabatic, prin Moisi se legiferează munca (61). Apoi toată legislaţia mozaică, cu privire la vieaţa economică, presupune producţia ca rezultat al muncii. Cel ce munceşte ogorul său se va sătura de pîine, iar cel ce umblă după deşertăciuni, este om lipsit de minte, spune Inţeleptul Solomon în Cartea Pildelor (62). Pe leneş Sfînta Scriptură, după ce-l trimite să ia pildă dela hărnicia furnicii, îl apostrofează: Pînă cînd, leneşule, vei mai sta culcat, cînd te vei scula din somnul tău? Dacă ba dormi puţin, ba aţipeşti puţin, ba stai puţin cu mîinele încrucişate, ori lungit, iată vine şi sărăcia ca un trecător şi nevoia te prinde ca un tîlhar (63).

In epistola sa către creştinii din Tesalonic Sf. apostol Pavel, auzind că unii dela ei umblă fără nici un rost, nu lucrează, nimic, ci se amestecă în treburile altora, unora ca acestora le porunceşte şi-i îndeamnă în Domnul Iisus Christos, să-şi mînînce pîinea de ei agonisită (64). Iar în altă parte condamnă pe văduvele care se învaţă să fie leneşe, umblînd din casă în casă, şi nu numai leneşe, dar şi limbute, şi iscoditoare, grăind cele ce nu se cade (65).

De asemenea furtul, care pe lîngă lăcomie mai presupune şi lene, este interzis în cele zece porunci prin cuvinte hotărîte (66); iar în Noul Testament cetim: Cine a furat, să nu mai fure, ci mai vîrtos să se ostenească, lucrînd cu mîinile lui, lucru cinstit, ca să aibă să dea celui ce n'are (67).

Motivul muncii pentru credincios nu este numai acela al omului oprit la materie, din constrîngerea exterioară a nevoilor fizice: frig, foame, sărăcie, etc. Munca în vederea scopului egoist este lipsită de bucurie şi nu aduce folos (68). Din contra, porunca altruismului, exemplul jertfei de sine, nu a strălucit nici o dată mai luminos ca în Creştinism, dovedind în practică aceea că există resorturi interioare mult mai puternice decît nevoile animalice, şi care pun în mişcare mai mult şi mai nobil energiile sufleteşti şi trupeşti ale omului.

Munca înobilează sufletul, formează caracterul, ea ferLeşte pe om. Intr'un discurs ţinut studenţilor, la 18 mai 1893, Emil Zola spunea:

> Prin muncă se rezolvă problema celei mai mari fericiri. Nimic nu este mai puţin sănătos pentru om şi popoare decît himera, iluziunea de-a suprima sforţarea, munca, ea orbeşte, ea este vanitatea celor slabi... Singurul popor forte este poporul care munceşte... Viitorul este al muncii pacificatoare şi liberatoare.

Munca este o lege a vieţii. Cine calcă legea sfîntă a muncii — spune D-l Profesor A. C. Cuza — acela se pedepseşte. Degenerarea morală şi fizică este pedeapsa acelora cari fără să se încadreze la muncă pentru cîştigarea existenţii se îmbogăţesc şi trăesc din munca altora (69).

D-l profesor Simion Mehedinţi, apologetul pedagogiei muncii la noi, afirmă că munca, departe de a fi numai o datorie a celor săraci, este o însuşire fundamentală a omului (70).

Munca este semnul nobleţii adevărate, ştergînd prejudiciul social, că cei cu mîinile albe sunt mai oameni decît cei cu mîinile învîrtoşate de muncă (71).

D-l C. Rădulescu-Motru afirmă acelaş adevăr, cînd spune că : nobleţa omului, ca individ organic, atîrnă de felul naşterii sale ; nobleţa omului, ca persoană, atîrnă de felul muncii (75).

Cultura şi civilizaţia sunt suma muncii de creare a unui popor, începînd dela tehnica materială pînă la cele mai fine produse intelectuale, isvorîte din munca sa (73).

Munca dă omului acea armonie, acel echilibru interior, formează arhitectura personalităţii sale. D-l S. Mehedinţi susţine că nu se poate educaţie fără muncă. Caracterul nu e un dar, ci o sumă de deprinderi, dobîndite prin muncă (74).

Prin muncă omul a ridicat oraşe măreţe, pe unde odinioară au fost pustiuri nelocuite, a plantat cîmpiile goale, a săpat drumuri în pieptul de piatră al muntelui, a aruncat poduri peste prăpăstii, a sfredelit tuneluri, a săpat canaluri, a cucerit energia naturii şi a pus-o în slujba sa. Prin muncă se duce cu isbîndă lupta contra boalelor, se cucereşte spaţiul, înălţimea aerului şi adîncimile mărilor, glasul şi gîndul omului se comunică la depărtări nevisate, prin muncă omul se ridică deasupra naturii : o stăpîneşte.

Imnul muncii cuceritoare şi sfinţitoare se cîntă în ateliere şi uzine, prin ciocănitul de scule şi uruitul de roţi ; în laboratoare prin glasul de eprubete ; în sălile de şcoală prin murmurul ca de albine al şcolarilor studioşi ; în fundul minelor adînci în sgomotul înfundat de tîrnăcop ; pe cîmp în fîşîitul de coase, în şoptitul sapelor, sau în scîrţîitul plugului pe brazdă...

Creştinismul proslăveşte munca, binecuvintează operele progresului şi luptă ca orice muncă să fie

numai creatoare şi aducătoare de fericire. Sfînta Scriptură în afară de scopul cîştigării pîinii, dă muncii un sens etic, căci i se pune la bază iubirea faţă de Dumnezeu şi oameni, şi nu voluptatea şi cupiditatea (75).

Fiecare să lucreze, ca să aibă să dea celui ce n'are (76).

Numai după odihnă munca este plăcută şi capătă o semnificaţie spirituală pe lîngă aceea fizică. In repaos spiritul recapitulează clipele muncii înfăptuite, compară rezultatele, trage concluzii pentru viitor. In odihna lui Dumnezeu după creaţiune (77) vedem atitudinea admirativă asupra operii înfăptuite, care era „bună" (78).

Munca adevărată este aceea care-şi găseşte plăcerea în ea însăşi, cum spune poetul:

Sfînta muncă e aceea
Ce răsplata'n ea-şi găseşte.
De 'nţelegi tu asta, cheea
Fericirii tale-o ţii...

(Al. Vlahuţă)

Boeria muncii este curată şi superioară. In Vechiul Testament nobilii şi regii umblau la plug. Boeria lenii este odioasă, imorală, iar Sfînta Scriptură o condamnă.

Munca este un cult adus divinităţii. Carlyle a ridicat în cugetarea lui munca la rangul rugăciunii. Monahismul creştin a împletit în mod minunat rugăciunea cu munca. Orare et laborare. Mînăstirile creştine au dovedit că pot fi adevărate focare de muncă şi cultură, de energie spirituală şi gospodărească. Poporul nostru îşi începe şi îşi sfîrşeşte orice muncă cu o rugăciune înălţată lui Dumnezeu. Insăşi instituţiile noastre de stat îşi încep

activitatea cu slujbă creştinească. Singură sărbătoarea oficială a muncii se serbează, ca o ciudată ironie, în contrazicere cu tradiţia neamului nostru, în nelucrare şi fără rugăciune: dovada pătrunderii printre noi a unui spirit strein şi ucigaş. Plugarul, în revărsatul zorilor de primăvară, înainte de a-şi pune plugul în brazdă, descoperindu-se, ca în faţa unui altar, se închină. Tot aşa, mîna lui cea dreaptă nu aruncă primele seminţe în brazdele răsturnate de plug, pînă ce nu şi-a făcut semnul crucii.

Aplecarea trupului, cînd seamănă, sau îşi adună rodul de pe ogor, arcuirea braţului, în gestul pios al aruncării boabelor grele sau în purtarea secerii prin holda coaptă, este o impresionantă atitudine de rugă, o sfîntă şi duioasă îmbrăţişare a pămîntului, purtător nu numai de „pîine spre fiinţă", ci şi de sfinte amintiri, de oase şi sînge creştin, îngropate în el. Munca plugarului, truda oricărui muncitor este un oficiu, o misiune, o pioasă metanie, în faţa căreia trebue să te opreşti respectuos şi cucernic. Mai ales cînd munca e făcută cu suflet şi credinţă, cu devotament şi pasiune.

Din fruntea roadelor sale Romînul duce la biserică, jertfă Domnului, tot ce poate găsi mai curat şi mai bun: roadele au ieşit din osteneala omului şi ajutorul Domnului. Ale Tale dintru ale Tale...

In muncă omul colaborează cu Dumnezeu. Creştinul cel bun nu-şi face munca după tariful simbriei ce primeşte. El este fiul Impărăţiei lui Dumnezeu şi el lucrează pentru ea, pentru lauda lui Dumnezeu (79).

Orice lucraţi — spune Sfîntul Pavel — lucraţi din toată inima, ca pentru Domnul şi nu ca pentru oameni (80), căci... vrednic este lucrătorul de plata sa (81). Nu slujind numai în faţă, ca unii cari caută să placă oamenilor, ci ca slugile lui Christos, făcînd din suflet voia lui Dumnezeu. Ştiind fiecare, fie rob, fie de sine stăpîn, că faptele bune pe care le va face, pe acelea le va lua ca plată dela Domnul (82).

In lumina idealului creştin munca primeşte o semnificaţie morală deosebită, şi o motivare superioară, pe care nici o altă filosofie şi nici o doctrină socială nu le poate da. Idealul moral şi concepţia vieţii creştine sunt incomparabile ca înălţime, frumuseţe şi rezultate practice. El este sprijinit de prestigiul unităţii şi acoperit de autoritatea divină.

Concepţia creştină leagă pe oameni într'o familie, solidară prin frăţie şi iubire.

Noi care nu credem că se pot legi fără legislator, progres fără ţintă, sau capodoperă fără artist (83) şi că vieaţa nu poate ieşi din contradicţie şi confuzie, valorile spirituale le punem la cîrma materiei. Valorile materiale nu le osîndim, dar le ierarhizăm. Natura nu o afurisim, dar nici nu o divinizăm, ci căutăm s'o spiritualizăm, s'o sfinţim. Munca nu o măsurăm numai cu măsuri materiale, pentru că în ea se pune şi suflet şi credinţă. Atitea sisteme filosofice, închise în biblioteci, ca nişte oase moarte orînduite în rafturile criptelor, nu au putut da vieţii o disciplină morală unitară, autoritară, durabilă, constructivă. In special filosofia materialistă a coborît vieaţa omenească, desfigurîndu-o.

Concepţia materialistă despre lume, aplicată

pe teren social, după principiile diabolice ale lui Karl Marx, ne-a dat jalnica înfăţişare a omului maşină, a omului automat, îndobitocit, apreciat şi recompensat nu după sentimentul iubirii de oameni şi al răspunderii faţă de Dumnezeu, ci după maximum de utilitate materială ce poate aduce.

Ieşit din reacţiunea omului contra individualismului exagerat şi tot aşa de ateu al Revoluţiei franceze, marxismul a născut tirania şi mai îngrozitoare a comunismului, care în numele libertăţii şi al drepturilor celor asupriţi, a răstignit libertatea, a nimicit personalitatea individuală, creatoare de valori, a desfiinţat proprietatea, dreptul natural al muncii şi capacităţii individuale, a desorganizat familia, a gonit din suflete pe Dumnezeu însuşi... In epoca modernă de cultură şi civilizaţie materialistă s'au dispreţuit valorile spiritului. Idolatria materiei, divinizarea trupului, a descumpănit sufleteşte pe om, iar trupeşte l-a aruncat în istovire, în degenerare. Nici odată ca în vremurile de acum cazurile de dezechilibru suflesc nu au fost mai numeroase. Stigmatele descumpănirii sufleteşti le constatăm în arta, în literatura noastră contemporană, în moravuri. Pe cînd unii se sting în sărăcie şi mizerie, alţii, îmbogăţiţi prin furt şi speculă, se scaldă în belşug şi în lux. Materialismul economic ne-a dat priveliştea aruncării în mare sau arderea produselor alimentare într'o parte a lumii, din cauza supra-producţiei, ca să nu se scadă preţurile, în timp ce în alte părţi milioane de oameni sunt decimate de foamete şi mizerie.

Sub domnia unei falşe libertăţi şi egalităţi,

azi, mai mult ca în antichitate, robia, sub alte forme, este mult mai întinsă şi mai nemiloasă.

Omul brută, supra-omul întunecatelor teorii ale lui Frideric Nietzsche îşi conturează din ce în ce mai clar apariţia.

Concepţia animalică despre om şi lume va desfigura şi mai mult omenirea.

> Cînd Europa se va pasiona numai de mecanismul muncii, ridicînd pe altar tehnica, cînd spiritul Europenilor, preocupat numai de cantitate, va pierde perspectivele infinitului, cînd reducînd totul la mişcare, nu va mai întreba ce produce mişcarea aceea, atunci va dispare şi omul-ideal şi o lume sufocantă, sterilă şi pustie va degrada în cea mai ticăloasă stare sufletul (84).

In atmosfera infernală a vieţii moderne, în care spiritul omenesc, sub influenţa unor teorii criminale şi-a pierdut zările luminoase ale veşniciei, cel care sufere, cel care a suferit, a fost uşor să se lase ademenit de făgăduelile marxismului şi să-şi razime nădejdea în puterea salvatoare a unei noui forţe, în puterea unei organizaţii sociale, întemeiată pe principiul comunităţii bunurilor.

Comunismul este o urmare a marxismului. S'a căutat o lume nouă, cu altă ordine socială, cu alte idealuri, cu alte scopuri; s'a legat fericirea omenească de materie, lipsindu-se de controlul spiritului.

Unii de bună credinţă, alţii din pofta de parvenire şi din instinctul de pradă, au crezut în aceste visuri utopice şi s'au făcut apostolii lor înverşunaţi. Imperiul rusesc, ţară de o vastă întin-

dere teritorială şi cu peste o sută şaptezeci de milioane de locuitori, de aproape douăzeci de ani este cîmp de experienţă pentru această nouă teorie socială. După atîţia ani de crîncenă teroare, de răsturnare a tuturor vechilor instituţii, s'a dovedit că lumea cea nouă nu s'a putut naşte, pentru că omul acelaş a rămas, cu aceleaşi păcate, de astă dată manifestate şi mai crud şi mai barbar. Singurul cîştig de pe urma potopului de sînge, vărsat fără milă în aceşti ani de barbarie comunistă, este acela că s'a putut verifica în faţa lumii şi în faţa istoriei un sistem social, care s'a dovedit fals, neputincios, criminal.

Scriitorul Panait Istrati, care a crezut ca un fanatic şi a luptat pentru isbîndirea comunismului, socotit isbăvitor şi aducător de dreptate, după ce a străbătut întreaga Uniune Sovietică, rănit pînă în adîncul sufletului de cele mai amare decepţii faţă de ceea ce a văzut, înainte de a muri, a avut timpul să-şi scrie gîndurile care vor rămînea cele mai adevărate şi preţioase documente cu privire la comunism.

> Clasa muncitoare — spune el în „Spovedania unui învins„ — e aceea care e mai lovită în Uniunea Sovietică... Pentru comunişti morala, cinstea sunt prejudecăţi burgheze. Numai materialismul există realmente pe pămînt... In numele proletariatului, cîte crime, cîte asasinate, cîte nedreptăţi! (85)
>
> Comunişti moldoveni sau altfel nu există nicăeri în Uniunea Sovietică, aşa cum nu există nici în restul lumii, decît cu numele. Se numesc aşa şi atît, căci nimic nu este în comun, începînd cu pîinea, pe care

și-o smulg unii de la gura altora, mai aprig decît oriunde (86). Soarta muncitorului..., a țăranului, soarta lucrătorului nemulțumit, nu prezintă nimic îmbucurător sub dictatura comunistă. Lucru puțin și prost plătit, șomaj, lipsuri, persecuții — deoparte; favoritism, alegere pe sprinceană, desfrîu, sinecurism, deturnare de fonduri, spionaj, politicianism, de alta (87). Am crezut în posibilitatea înfrățirii între oameni, și nu mai cred. Am crezut apoi în minunile progresului technic, și azi văd că știința e încă o armă împotriva sufletului. Iar la urmă am crezut în atotputernicia binefăcătoare a unui singur om, lăsat să fie singur stăpînul unui stat, dar am văzut că stăpînii nu se înconjoară decît de slugi (88).

Tot Panait Istrati, care în mișcătoarea sa mărturisire își recunoaște dureroasa înfrîngere a credințelor lui, întorcîndu-și fața cu durere dela falșii idoli care îl vrăjise vieața lui întreagă, spune în altă parte:

Nu e rău că sunt atît de îngenunchiat, în clipa în care îmi privesc vieața de pe muchea unei jumătăți de veac. Consider această îngenunchere ca pe cel mai viu document pe care mi-l poate trimite cel nepătruns, ca să-mi dovedească ușurința cu care m'am condus în viață. Căci, după ce am fost unul din avizii ucenici ai creatorilor de false religii, am devenit eu însumi unul din aprigii susținători ai mincinoaselor valori morale, intelectuale, și estetice, ba chiar am aprobat un moment, și am glorificat violența, crezînd că disperații vieții vor fi mai buni în ziua în care nimeni nu-i va mai împiedica să se gospodărească singuri, în toată dreptatea. Nu sunt mai buni, fiindcă nu se poate face o lume nouă cu oameni vechi (89).

Iată și din gura acestui reconvertit la spiritualitate recunoașterea marelui adevăr, spus acum

două mii de ani de Fiul lui Dumnezeu către fariseul Nicodim, venit la vreme de noapte să-l întrebe despre tainele vieții :

> Amin, amin grăesc ție : de nu se va naște cineva de sus, nu va putea vedea Impărăția lui Dumnezeu (90).

Credința este singura mare putere care luminează „de sus" sufletul și-l face capabil de prefaceri nebănuite. Adevărurile revelate ale Sfintei Scripturi armonizează făptura omenească astfel, ca să poată da Cezarului cele ce sunt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu (91), să țină cumpănă dreaptă între drepturile sufletului și ale trupului.

> Armonia e acolo, unde este acord între natură și conștiință. Este cu neputință să existe vieață, vieață conștientă și alături de ea o vieață trecătoare, ce se înneacă într'o ceață întunecată. Căci dacă există individ inteligent și conștient, dar nu există nemurire, atunci vieața apune în besnă (92).

In edificiul Impărăției lui Dumnezeu, de-alungul timpului, generațiile de creștini depun fiecare nisipul operii lor la construirea sfintei zidiri, a cărei piatră de temelie este Iisus Christos.

> Și voi înșivă, clădiți-vă, ca pietre vii, în casă duhovnicească, în preoție sfîntă, ca să aduceți jertfe duhovnicești, plăcute lui Dumnezeu prin Iisus Christos (93).

Cultura europeană, prin tot ce are ea mai de valoare, datorește cuceririle ei creștinismului. Dacă s'ar înlătura înt'un chip oarecare din arta și literatura europeană toate operele inspirate de cre-

dință, n'ar mai rămînea nimic de valoare în cultura omenirii.

> Intre valorile creatoare și conducătoare ale culturii, religia e suprema valoare... O cultură fără imperiul valorilor morale e monstruoasă ; una fără normele religioase e neputincioasă (94).

Experiența comunismului a confirmat aceste adevăruri. Dar ne întrebăm : cînd roadele materialismului ateu sunt așa de falimentare pentru vieața omenească, pentru ce nu se denunță de toți acest dușman al omenirii? Care este tîlcul curentelor de defăimare ale creștinismului, învinuit că el ar fi dușmanul fericirii omenești? Fără nici o îndoială că aceste atacuri sunt întreținute și puse la cale tocmai de către acei care vor să nimicească cultura și civilizația creștină, iar în calea lor văd că li se ridică Biserica lui Christos, ca un mare adversar al operii lor distrugătoare, pe care caută s'o surpe cu orice preț, chiar prin denaturarea adevărului evident.

Cînd Sfînta Scriptură vorbește așa cum am văzut despre muncă, cum mai poate prinde minciuna că învățătura creștină este dușmana vieții și că însăși munca este privită de Evanghelie ca o pedeapsă pentru om?

Se știe că Mîntuitorul s'a născut în casa unui tîmplar, iar palmele Sale, înainte de a fi împunse de cuele răstignirii, au purtat urmele sculelor din atelierul părintesc (95). Lucrarea Sa mîntuitoare a fost o neîntreruptă muncă. El însuși a spus : Tatăl meu pînă acum lucrează ; lucrez și eu (96). Și această lucrare nu a socotit-o încheiată, decît cu jertfa pe

cruce, unde înainte de moarte a scos cel din urmă cuvînt: Săvîrşitu-s'a! (97)

Apostolii au fost aleşi dintre oamenii muncitori care îşi cîştigau pîinea din lucrul mîinilor. Insuşi Sfîntul apostol Pavel, aristocrat în toată puterea cuvîntului, şi prin naştere, şi prin avere, precum şi prin vasta lui cultură, cu toate că ar fi putut să se folosească de dreptul întreţinerii gratuite din partea fiilor săi sufleteşti, totuşi, ca o păstrare în disciplină a propriei sale persoane, pentru a servi de exemplu creştinilor, şi desigur şi pentru plăcerea în sine de a lucra cu mîinile sale, exercita cu mare măestrie meşteşugul fabricării corturilor, de pe urma cărui meşteşug trăia şi el, şi cei din jurul lui.

> Nici n'am mîncat dela cineva, pîine în dar, ci cu muncă şi cu trudă am lucrat noaptea şi ziua, ca să nu împovorăm pe nimeni dintre noi. Nu doar că n'aveam puterea aceasta, ci ca să vă dăm o pildă cu noi înşine, ca să faceţi ca noi (98).
>
> Argint, sau aur, sau haină, n'am poftit dela nimeni. Singuri ştiţi cum mîinile acestea au lucrat pentru nevoile mele şi ale tovarăşilor mei. Intru toate v'am dat vouă pildă că, ostenindu-vă astfel, cade-se să ajutaţi pe cei neputincioşi şi să ţineţi minte cuvintele Domnului Iisus, căci el a zis: „Eşti mai fericit cînd dai, decît cînd iei" (99).

Toate poruncile morale ale Sfintei Scripturi au în vedere purtarea omului în vieaţa aceasta. Invăţătura creştină dă soluţiile cele mai simple şi cele mai complecte tuturor problemelor vieţii.

Morala evanghelică nu numai că porunceşte în mod limpede munca, întru slava lui Dumnezeu şi pentru împodobirea vieţii, dar mai dă

muncii ceva, ce nu este în starea să-i dea nici o altă doctrină din lume, fie ea cît de înaltă. Ea dă muncii o atmosferă morală prielnică unei desfășurări normale, îi creiază condițiuni spirituale indispensabile, pentru ca ea să se facă cu plăcere, cu conștiinciozitate, cu folos.

Specularea muncii semenului tău, asuprirea muncitorului peste puterile lui, sunt condamnate de morala creștină. Neplata simbriei slujitorului este socotită ca păcat strigător la cer.

Pentru orice fel de muncă știm că trebue să existe un echilibru între osteneala depusă și folosul dobîndit (100). Organismul are nevoie de refacere prin hrană, repaos, distracții, și strictul necesar de cultură. Altfel duce la uzură, la îndobitocire. Pentru muncitorul abrutizat prin prelungirea unei munci exagerate și nerăsplătite, munca în adevăr apare ca un blestem. Sub domnia lăcomiei, a nedreptății, a lipsei de iubire, muncitorul este tratat ca o vită de povară, este exploatat cu șiretenie și fără milă. Evanghelia cere patronilor să-i trateze pe slujitorii lor, ca pe niște frați.

Iar voi, stăpînilor, faceți tot așa, față de slugi, și încetați cu amenințarea, ca unii cari știți că Domnul lor și al vostru este în ceruri și că la el nu încape părtinire (101). Stăpînilor, dați slugilor voastre ce este drept și potrivit, căci știți că și voi aveți stăpîn în ceruri (101).

Veniți acum voi, bogaților, plîngeți și vă tînguiți de necazurile, cari vor să vie asupra voastră.

Bogăția voastră a putrezit și hainele voastre le-au mîncat moliile. Aurul vostru și argintul au ruginit și rugina lor va fi mărturie asupra voastră și va mînca trupurile voastre, ca focul. Strîns-ați comori în zilele

cele de apoi! Iată, plata lucrătorilor cari au secerat ţarinele noastre — plata oprită de voi — strigă; şi strigătele secerătorilor au intrat în urechile Domnului Savoot.

Desfătatu-v'aţi pe pămînt şi v'aţi desmierdat; hrănit-aţi inimile voastre în ziua înjunghierii. Osîndit-aţi, omorît-aţi pe cel drept; el nu vi se împotriveşte (102).

Prin astfel de cuvinte li se cere pe deoparte stăpînilor să fie pentru slujitorii lor ca nişte părinţi drepţi şi iubitori, purtîndu-se cu ei cu milă, iar pe de altă parte slujitorilor li se cere conştiinţiozitate în munca lor, cerîndu-li-se să facă lucrul lor: cu bună voinţă, ca şi cum ar sluji Domnului şi nu oamenilor (103). Conştiinţiozitatea în muncă, iubirea, mila, simţul de dreptate, sunt valori ale spiritului care trăesc numai avînd ca fundament credinţa în Dumnezeu. Pedagogul creştin, elveţianul Förster scrie într'o carte a sa că: fără acea disciplină a instinctului de dreptate, care isvorăşte din iubire, orice întocmire omenească nu-i decât înhăitare, nu cultură socială (104).

Absenţa fermentului religios din suflet îl transformă şi pe cel care deţine bogăţia, pe patron, cum se spune în limbaj socialist, în fiară cu inima de piatră, trăind şi ridicîndu-se prin nedreptăţirea celui slab; iar pe muncitor îl face veşnic un nemulţumit şi un revoltat, lucrînd fără conştiinţiozitate şi fără spor.

Din experienţa mea, spune Panait Istrati, pot să afirm cu precizie că trei sferturi din lumea exploatată nu aspiră să se libereze prin muncă şi conştiinţiozitate, ci prin şiretlic, exact cum fac patronii. In orice şantier, majoritatea lucrătorilor sunt gata să devină patroni, neputîndu-o face, îşi bat joc de muncă (105).

La fel, d-l N. Iorga se plîngea în şedinţa Senatului dela 28 Noembrie 1935, că la noi adesea lucrul este un mijloc de a înşela pe cel care ţi-a plătit. Ce conştiinţă poţi aştepta dela omul care nu mai crede în nimic, care nu se teme de judecata lui Dumnezeu? Gîndul unui asemenea om este să cîştige cît mai mult cu muncă cît mai puţină şi cît mai proastă; iar dacă se poate, chiar şi fără nici o muncă. Egoismul l-a orbit, el nu mai vibrează pentru nici un fel de solidaritate omenească, iar munca lui nu o mai leagă de interesul obştesc, care nici nu-l interesează. Nu tot aşa face muncitorul creştin. E vorba de muncitorul creştin nu numai după certificatul de botez, ci de acela cu adevărat convins de credinţa cea întru Christos.

El ştie că munca lui este o datorie morală, impusă de Dumnezeu. Prin obişnuinţă munca devine o lege a naturii. Poporul nostru îşi are cuvintele lui cu adînc înţeles, cînd spune: Muncesc să nu mă găsască moartea şezînd.

Cine nu contribue prin muncă la sporirea binelui comun, la care şi-au adus obolul lor toţi cei dinainte şi-şi vor aduce toţi care vor urma, acela nu-şi poate justifica existenţa sa printre oameni.

Vieaţa pămîntească nu este totul. Ea este numai o etapă a vieţii fără de sfîrşit. Modul cum omul acţionează în această primă parte a vieţii este hotărîtor pentru pacea conştiinţei şi starea de fericire din cealaltă de-a doua parte a vieţii, care urmează. Prin muncă se şlefueşte spiritul, se formează caracterul, se disciplinează voinţa. Munca

educatorilor, a gînditorilor, a cercetătorilor este cel puţin în măsură egală preţioasă şi necesară, ca şi a celor ce lucrează pe terenul material. Munca pusă în slujba tuturor poate să existe numai acolo unde este viu sentimentul iubirii şi al solidarităţii frăţeşti.

Numai într'o societate creştină munca poate avea un caracter cu adevărat social, pusă [cinstit vieaţa trăită nu numai în tratatele de sociologie şi în legislaţia statelor.

O muncă făcută pentru Dumnezeu, nu pentru oameni, adică pentru plată, nu poate fi decît o muncă conştiincioasă, purtînd pecetea calităţii superioare.

In atmosfera iubirii de Dumnezeu şi de oameni, a milei pentru cel din nevoie şi slab, sub domnia dreptăţii, munca se desfăşoară cu voioşie, spornică.

Intr'o societate creştină munca nu este robie, ci se face în libertate.

In lumina idealului creştin munca îşi află scop în sine însăşi, este aducătoare de fericire, îşi asociază toate forţele: şi pe cele fizice şi pe cele sufleteşti. Intr'o asemenea atmosferă de frăţie şi dreptate, armonia între individ şi colectivitate se realizează dela sine. Conflictele de muncă şi luptele de clasă nu-şi pot găsi loc, şi nu îmbracă forme de violenţă. S'ar putea şi aici obiecta că trăim de atîtea veacuri sub influenţa Creştinismului; şi totuşi lumea a rămas tot imperfectă, cea mai mare parte din ea suferind încă sub călcăiul tiraniei şi exploatării nemiloase. Constatarea a-

cestor dureroase imperfecțiuni omenești este adevărată; însă această stare de lucruri nu poată fi pusă în sarcina doctrinei evanghelice. Cum mai poate fi învinuită Evanghelia de lipsurile omenești, cînd atîția oameni refuză să creadă în ea, o desconsideră și o insultă, tocmai atunci cînd omenirea suferă din cauza lipsei de iubire și de adevăr?

Incomparabilele principii evanghelice nu și-au găsit decît în mică parte înfăptuirea lor în lume. Și apoi, o doctrină dată lumii pentru eternitate nu poate fi judecată după rezultatele unui răstimp, fie el și de două milenii, care nu-i, în fața oceanului de vremi, decît o biată picătură de apă.

Creștinismul nu s'a realizat încă în vieața lumii. D-l Profesor I. Petrovici spunea la Focșani, într'o conferință a *Fundațiilor Culturale Regale*, că religia creștină nu-i nici religia trecutului, nici a prezentului, ci ea este religia viitorului.

Dar, chiar așa, în parțialele lui rezultate, cine, fiind de bună credință, ar putea nega că tot ce are omenirea mai prețios, ca bunuri spirituale și ca reforme pe teren social, în comparație cu vieața dinainte de Christos, nu sunt efectele binefăcătoare ale Evangheliei?

Și atunci, ce prestigiu mai poate avea acuzațiunea că doctrina creștină este negativă, anti-socială, anti-culturală, anti-vitală? Religia creștină nu a urît vieața. Fenomenul sinuciderii este consecința scepticismului, semnul obselii totale și al celei mai triste degradări sufletești. Apologia sinuciderii au făcut-o alte sisteme de gîndire omenească, nu Creștinismul. La sinucidere este împins

omul de haosul și vidul sufletesc în care-l aruncă necredința în Dumnezeu, precum și de păcatele care-l storc de orice vlagă, unde credință în Iisus Christos nu se află.

Creștinismul condamnă sinuciderea ca pe cel mai greu păcat, întrucît vieața este a Domnului, și noi nu avem dreptul să stricăm ceea ce nu putem noi înșine face și ceea ce nu ne aparține nouă.

Mîntuitorul a iubit frumusețile naturii, pe care le-a împletit cu atîta măiestrie în pildele Sale. I-a plăcut să vadă în jurul său numai sănătate. Suferințele omenești L-au impresionat, iar vindecările de boale și învierile din morți le-a făcut ca să alunge durerea și suferința din jurul său și să redea bucuria celor cuprinși de întristare. Știind că hrana este mijlocul de întreținere al vieții trupești, El însuși a cerut apă să bea femeii cananience la fîntîna lui Iacov, iar pe apostolii săi nu i-a oprit a culege în zi de Sîmbătă spice pentru mîncare.

A înmulțit pentru hrana mulțimii pîinele și peștii; iar la Gana Galileia pînă și vinul de trebuință serbării de nuntă din apă l-a prefăcut și le-a dat celor prezenți spre veselitoare băutură. Intemeiată pe această dumnezeească binecuvîntare dată bucuriei omenești, Biserica numărînd căsătoria printre cele șapte taine creștine, deschide ea însăși dansul bucuriei prin cunoscutul imn creștin: Isaie, dănțuește! El, isvorul și domnul vieții, nu putea veni în lume să aducă o învățătură care să tăgăduiască și să ucidă vieața. Istoria Creștinismului ne dovedește că Evanghelia a fost fermentul viu,

care a dat vieaţă unei lumi intrată în descompunere. Sfînta Scriptură exercită şi azi asupra omenirii cea mai binefăcătoare înrîurire, cucerind atîtea suflete pentru o vieaţă superioară. Ea nu dispreţueşte vieaţa, ci îi pune la dispoziţie puterile active care s'o înalţe.

Sfînta Scriptură nu se dezinteresează de realităţile practice ale vieţii; din contra, le pune în centrul doctrinei morale creştine, care cere, ca o condiţie de mîntuire, alături de credinţă, faptele morale.

Munca, acest covîrşitor factor de progres în omenire, nu este în Sfînta Scriptură un blestem amar căzut peste om din mînia lui Dumnezeu, ci este o înaltă lege a vieţii, a cărei îndeplinire onorează pe om şi-i aduce fericirea şi în vieaţa aceasta, şi în vieaţa cea veşnică, făcîndu-l fiu al împărăţiei lui Dumnezeu.

Munca ajunge însă să fie socotită un blestem în sufletul, sau în societăţile omeneşti, de unde credinţa în Dumnezeu a fost alungată, şi unde domneşte tirania nedreptăţii, lipsa de milă şi iubire, lăcomia şi exploatarea omului de către om. Munca este robie, cînd este silnică şi nerăsplătită.

Gloatele istovite de muncă exagerată şi sărăcie nu mai pot avea ochi să vadă luminile cerului, şi în amara lor disperare ajung instrumente oarbe în mîna propoveduitorilor de dreptate fără Dumnezeu. In vremea noastră turburată de atîtea curente primejdioase, omenirea trece printr'o mare criză morală, urmată de atîtea alte descumpăniri de ordin economic şi social.

Problema care se pune acum este aceasta: Pe ce cale va apuca această omenire pentru a ieşi la luminişul unei vieţi mai bune: pe calea credinţii cea întru Christos, sau pe calea cea fără Dumnezeu, predicată de apostolii barbariei moderne ?

Aceia dintre noi, care din necunoaştere aruncă săgeţile discreditării contra credinţii noastre străbune, felicitîndu-se că sunt în pasul vremii, sau că servesc adevărul, sunt pe cale greşită şi au datoria, cel puţin pentru respectul de sine, să-şi îndrepteze greşeala.

Cei care sapă în mod conştient la temelia sufletului nostru, de bună seamă că şi-au făcut toate socotelile şi aşteaptă încrezători producerea exploziei pentru a năvăli prădalnici în bogata noastră cetate.

Dacă mulţimile exploatate nemilos şi strivite în nedreptate reacţionează cu atît mai curînd şi mai violent cu cît presiunea mizeriei este mai mare şi omenia din suflete mai absentă, atunci nimic mai necesar pentru atingerea acestui scop, decît alungarea Religiei Iubirii din suflete, pentru ca de sus în jos nedreptatea haină să fie şi mai aprigă, iar reacţiunea de jos în sus să isbucnească şi mai crîncen. Pe mormanul de ruine al societăţilor creştine Belzebut aşteaptă să domnească în bine, singur culegător de bogăţii, satisfăcut că a răstignit a doua oară pe Iisus Christos.

Loviturile concentrice ce se dau Bisericii Creştine, fie în mijloacele ei materiale de existenţă, fie în adevărurile ce-i stau la temelie, nu sunt

venite la întîmplare, dela împrejurări nevoite sau dela capriciul unor erori trecătoare sau resentimente izolate.

Ele sunt, fără îndoială, urzite cu plan şi scop în întunecatele areopaguri, unde nu prezidează puterea lui Christos şi nici dragostea faţă de închinătorii Lui.

In faţa acestor grozave constatări, noi ce-avem de făcut?

Răspunsul şi deslegarea le găsim tot în Sfînta Scriptură. Ea ne spune că sfinţii prin credinţă au biruit împărăţii, au făcut dreptate, au dobîndit făgăduinţele, au astupat gurile leilor, au stins puterea focului, au scăpat de ascuţişul sabiei, s'au împuternicit, din slabi ce erau s'au făcut tari în războiu, au întors taberile vrăjmaşilor în fugă (106).

Suntem ceea ce suntem astăzi, avem o istorie bogată în pagini de nemuritoare glorie prin credinţa creştină a înaintaşilor noştri.

Poporul nostru chiar înainte de-a avea Evanghelia scrisă în limba lui, a avut-o scrisă în suflete prin cetania şi graiul smeriţilor preoţi, ieşiţi din mijlocul acestui popor, legaţi de el prin familie şi destin, şi trăind laolaltă cu el în aceeaş muncă, cu aceleaşi bucurii şi necazuri. Dovada acestei Evanghelii nescrise, dar trăită şi căutată de tot norodul, o avem în sfînta poezie populară a colindelor noastre, şi apoi în toate celelalte datine şi tradiţii.

In spiritul acestei Evanghelii strămoşii noştri au trăit, au muncit şi s'au luptat. Prin credinţa în Dumnezeu au biruit ei, tot prin credinţă vom birui şi noi.

Strînşi la un loc, uniţi şi solidari, gata pentru orice luptă, să ne întărim în străvechea noastră vatră de credinţă şi muncă. Aşezarea ţării noastre, duşmanii din afară şi cei dinlăuntru, lipsurile în care ne-au surprins vremurile, faţă de vrăjmaşii care vin cu altfel de pregătire contra noastră, ne obligă să fim cu mintea trează în orice clipă.

Din datorie faţă de Dumnezeu şi faţă de neamul nostru, din grija pentru viitorul copiilor noştri, trebue să sărim cu toţii în apărare, cînd mîini criminale trag o singură cărămidă din temelia fiinţii noastre ca neam.

Nici o energie romînească să nu se piardă rătăcind alăturea de albia noastră comună, sau, din nenorocire, să apuce drumul trădării. Muncă şi credinţă: iată învăţămîntul pe care ni-l poate da trecutul nostru, şi pe care, mai ales, prezentul ni-l strigă cu toată puterea.

Majestatea Sa Regele Carol al II-lea, primul rege ortodox al neamului nostru, a auzit cel dintîi acest strigăt al vremurilor, şi doreşte să vadă tineretul ţării crescut în lumina credinţii în Dumnezeu şi în deprinderea muncii. Credinţa şi munca se întîlnesc în armonică împletire în paginile Sfintei Scripturi. Amîndouă se sprijină şi amîndouă servesc deopotrivă vieaţa omenilor.

Despărţirea acestor două principii unul de altul şi mai ales uciderea credinţii din sufletele noastre este unul din scopurile pe care ateismul, în multiplele lui înfăţişări, îl urmăreşte prin atacurile contra Bisericii.

Legătura noastră cu pămîntul pe care trăim

și cu cerul la care ne închinăm, ne-a dat tăria, prin care am biruit atîtea veacuri de suferință. Credința, care ne leagă de cer și tradițiile care ne leagă de acest pămînt, să nu lăsăm să ne fie lovite și furate din suflet!

Pentru lupta care ne este declarată, să ne înarmăm și să luptăm ca niște buni ostași, iar biruința va fi a noastră, „căci cu noi este Dumnezeu".

Sfîrșesc, citînd cuvintele de îmbărbătare ale Sfîntului apostol Pavel din cel din urmă capitol al epistolei sale către Galateni:

> In sfîrșit, fraților, fiți puternici în Domnul și întru tăria virtuții lui. Imbrăcați-vă cu toate armele lui Dumnezeu, ca să puteți să țineți piept împotriva uneltirilor Diavolului. Căci lupta noastră nu este împotriva sîngelui și a trupului, ci împotriva domniilor, împotriva stăpînirilor, împotriva căpiteniilor acestui întuneric, împotriva duhurilor răutății, răspîndite în văzduhuri. Pentru aceea, luați toate armele lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotrivă în ziua cea rea, și toate biruindu-le să rămîneți în picioare. Țineți-vă bine, deci, avînd mijlocul vostru încins cu adevărul și îmbrăcînduvă cu platoșa dreptății. Și încălțați picioarele voastre, gata fiind pentru evanghelia păcii. Peste toate, luați pavăza credinței cu care veți putea să stingeți toate săgețile cele arzătoare ale vicleanului. Luați și coiful mîntuirii și sabia Duhului, care este cuvîntul lui Dumnezeu.

---

(1) I. Botez, *Aspecte din civilizația engleză*, pag. 28.— (2) I Ioan, Cap. II, 15-16. — (3) I. Agîrbiceanu, *Concepția creștină asupra lumii și asupra vieții*, în revista *Lamura*, n-rele 7-8, an. 1924. — (4) Emil Cioran, în revista *Vremea*

(număr de Crăciun), an. 1935. — (5) Petrov, *Evanghelia ca temelie a vieții*, București, 1914, pag. 38. — (6) Ottocar Prohászka, *Concepția superioară a vieții*, Făgăraș, 1932, pag. 73. — (7) S. Mehedinți, *Către noua generație*, 1923, pag. 66. — (8) N. T. Buzea, *Socialismul și Creștinismul social*, Chișinău 1926, pag. 203. — (9) Vezi: *Cartea Facerii*, Cap. I, 10, 12, 18, 21, 25. — (10) *Idem.*, Cap. I, 28. — (11) *Idem.*, Cap. I, 27. — (12) C. Rădulescu-Motru, *Personalismul energetic*, 1927, pag. 237. — (13) Psalmul XVIII, 1. — (14) Vezi: *Cartea Facerii*, Cap. III, 17-19. — (15) Vezi: *Idem*, Cap. I, 28. — (16) *Idem.*, Cap. III, 5. — (17) Jaques Maritain, *Reflexiuni asupra intelegenții*, pag. 297. — (18) Ottocar Prohászka, op. cit., pag. 222. — (19) N. Băncilă, *Personalismul energetic* — recenzie — pag. 46. — (20) *Cartea Facerii*, Cap. II, 17. — (21) Deuteronomul, Cap. XXII, 9-12. — (22) II *Corinteni*, Cap. VI, 14. — (23) I *Ioan*, Cap. III, 4. — (24) Iisus Sirah, Cap. XV, 14-17. — (25) *Romani*, Cap. VII, 23. — (26) *Idem.*, Cap. VIII, 20-23. — (27) *Isaia* Cap. XXXIV, 9-15. — (28) *Romani*, Cap. VIII, 23. — (29) Nichifor Crainic, *Puncte cardinale în haos*, pag. 117. — (30) *Romani*, VIII. 23. — (31) *Isaia*, Cap. XXXV. — (32) *Idem*, Cap. LV, 13. — (33) *Idem.*, Cap. XI, 6-8. — (34) *Miheia*, Cap. IV, 3-4. — (35) *Isaia*, Cap. LIII, 4-5. — (36) *Ioan*, Cap. XVII, 3. — (37) *Romani*, Cap. VIII, 21. — (38) *Ioan*, Cap. XVIII, 36. — (39) *Matei*, Cap. VI, 4. — (40) *Luca*, Cap. XVII, 20-21. — (41) *Idem.*, Cap. XI. 20; *Matei*, Cap. XI, 11. — (42) Vezi: Iezechil, Cap. XXXVI, XXXIX, XXX; *Isaia*, Cap. XXXII, 15; XI, 6-8. — (43) Vezi: I *Corinteni*, Cap. XV, 42-46. — (44) Mat. Cap. XXV, 45. — (45) *Faptele Apostolilor*, Cap. XX, 27. — (46) *Luca*, Cap. XVII, 20-21. — (47) Vezi: I *Corinteni*, Cap. VI, 19-20. — (48) *Matei*, V, 48. — (49) Kirn, *Sittliche Lebensanschaungen der Gegenwart*, Leipzig, 1907, pag. 117. (cit. după *Morala*, Arh. Scriban). — (50) I *Ioan*, Cap. IV, 8. — (51) *Ioan* Cap. XIII, 35. — (52) Nichifor Crainic, *Op. cit.*, pag. 118. — (53) *Matei*, Cap. XXV, 14-30. — (54) *Idem.*, Cap. XXV, 1-13. — (55) *Idem.*, Cap. XX, 1-20. — (56) *Luca*, Cap. XIII, 6-9. — (57) I *Corinteni*, Cap. IV, 20. — (58) II *Tesaloniceni*,

Cap. III, 10. — (59) *Cartea Facerii*, Cap. I, 26, 28; Cap. II, 5, 15; Cap. III, 17. — (60) *Eşire*, Cap. XX, 9. — (61) *Idem.*, Cap. XXIII, 10-11. — (62) *Pildele lui Solomon*, Cap. XII, 11. — (63) *Idem.*, Cap. VI, 9; Vezi şi Cap. XXIV, 30-34. — (64) II *Tesaloniceni*, Cap. III, 11-12. — (65) I *Timotei*, Cap. V, 13. — (66) *Eşire*, Cap. XX, 15. — (67) *Efeseni*, Cap. IV, 28. — (68) *Luca*, Cap. XII, 13-21. — (69) A. C. Cuza, *Despre poporaţie*, Bucureşti, 1929, pag. 40. — (70) S. Mehedinţi, *Caracterizarea etnografică a unui popor*, pag. 32. — (71) *Idem.*, pag. 35. — (72) C. Rădulescu-Motru, *op. cit.*, pag. 59. — (73) S. Mehedinţi, *op. cit.*, pag. 32. — (74) Idem, *Altă creştere*, Buc., 1919, pag. 6. — (75) Sergiu Bulgakoff, *Ortodoxia*, Sibiu, 1933, pag. 216. — (76) Efeseni, IV, 28. — (77) *Cartea Facerii*, Cap. IV, 2. — (78) *Idem.*, Cap. I, 10, 12, 18, 21, 25. — (79) I *Corinteni*, X, 13. — (80) *Coloseni*, Cap. III, 23. — (81) *Luca*, Cap. X, 7. — (82) *Efeseni*, Cap. VI, 6-8. — (83) Ottocar Prohászka, *op. cit.*, pag. 28. (84) — *Idem.*, pag. 81. — (85) Panait Istrati, *Spovedania unui învins*, pag. 164. — (86) *Idem.*, pag. 81. — (87) *Idem.*, pag 129. — (88) Idem., *Pagini de carnet intim*, Ziarul *Credinţa*, august 1934. — (89) *Idem.* — (90) Ioan, Cap. III, 3. — (91) *Luca*, XX, 25. — (92) Ottocar Prohászka, *op. cit.*, pag. 277. — (93) I Petru, Cap. II, 5; *Efeseni*, Cap. II, 20-22. — (94) I. G. Savin, *Cultură şi Religie*, Bucureşti, 1927. — (95) Vezi: *Matei*, Cap. XIII, 55; *Marcu*, Cap. VI, 3. — (96) *Ioan*, Cap. V, 17. — (97) *Ioan*, Cap. XIX, 30. — (98) II *Tesaloniceni*, Cap. III, 8-9. — (99) *Faptele Apostolilor*, Cap. XX, 33-35. — (100) Vezi: A. C. Cuza, *op. cit.*, pag. 441. — (101) *Coloseni*, IV, 1. — (102) *Iacov*, Cap. V, 1-6. — (103) *Efeseni*, VI, 7. — (104) Dr. Fr. W. Förster, *Îndrumarea vieţii*, 1922 pag. 266-268. — (105) P. Istrati, *La un racord*, articol, în *Cruciada Romînismului*, n-rul 54, an. al II-lea. — (106) *Evrei*, XI, 33.

TIPOGRAFIA „CULTURA" FOCŞANI

Conferință rostită duminică 8 mart. 1936 ora 17 în cadrul *Fundațiilor Culturale Regale,* Secțiunea de conferințe, *Subsecțiunea „Focșani“.*